

NUSIKALTIMŲ AUKŲ SOCIALINĖ SITUACIJA IR TEISINĖ APSAUGA LIETUVOJE (1999)

Rėmėjai: Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras

Tyrėjų grupė: G. Babachinaitė, I. Bondzinskaitė, V. Dvilaitis, O. Gustienė, J. Jasaitis, L. Jūrienė, L. Meškauskaitė, J. Misiūnas, E. Surgailienė, L. Vasiliauskienė, G. Žilinskienė

Tyrimu siekiama išsiaiškinti nusikaltimų aukų situaciją Lietuvoje, jų socialines bei teises problemas ir, atsižvelgiant į tarptautinių dokumentų nuostatas ir užsienio šalių patirtį, pateikti rekomendacijas dėl efektyvaus nusikaltimų aukų teisių ir interesų apsaugos užtikrinimo. Atliekant tyrimą, analizuotos Lietuvos įstatymuose, tarptautiniuose dokumentuose bei užsienio šalių teisės aktuose įtvirtintos nuostatos, ginančios nusikaltimų aukų teises, vertinta statistinė socialinė informacija, susijusi su nusikalstamumo raida, socialine demografinė nusikaltimų aukų charakteristika.

Statistinės informacijos analizė parodė, kad iki 1994 metų imtinai sparčiai augęs nusikaltimų aukų skaičius 1995 metais stabilizavosi. Vis dėlto daroma prielaida, kad nusikaltimų aukų skaičius keletą artimiausių metų turėtų nuosekliai didėti. Tokį padidėjimą turėtų nulemti nukentėjusiųjų nuo turtinio pobūdžio nusikaltimų skaičiaus augimas, tuo tarpu smurtinio pobūdžio (tarp jų – seksualinio pobūdžio) nusikaltimų aukų skaičius turėtų išlikti stabilus arba turėtų nežymiai sumažėti. Kartu tyrimo rezultatai leidžia daryti išvadą esant itin didelį nusikaltimų aukų, nepranešusių teisėsaugos institucijoms apie jų atžvilgiu padarytus nusikaltimus, skaičių, ypač – nuo turtinio ir seksualinio pobūdžio nusikaltimų nukentėjusių asmenų skaičių.

Tyrimo išvadų pagrindu pateikti pasiūlymai, skirti nusikaltimų aukų interesų apsaugai gerinti. Visų pirma, siūloma specialiu įstatymu įtvirtinti neteisminį nusikaltimais padarytos materialinės žalos atlyginimo mechanizmą (įsteigti specializuotą šių klausimų nagrinėjimo neteisimine tvarka instituciją, įtvirtinti valstybės pareigą atskirais atvejais atlyginti nusikaltimais padarytą materialinę žalą, įsteigti specialų žalos nusikaltimų aukoms atlyginimo fondą). Būtina sukurti valstybės remiamą teisės pažeidimų aukų readaptacijos infrastruktūrą (valstybės ir savivaldybių lygmenyse): savivaldybėse plėsti nakvynės namų moterims ir vaikams, dienos užimtumo centrų smurto ir prievartos aukoms, nusikaltimų aukų psichologinės, pedagoginės ir teisinės konsultacijos tarnybų tinklą, įsteigti Nepilnamečių socialinės pagalbos ir prevencijos centrus apskričių centruose. Taip pat pripažįstama būtinybė tobulinti Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksą, siekiant sulyginoti nukentėjusiųjų ir įtariamųjų (kaltinamųjų) procesinę teisinę padėtį: įdiegti nemokamos teisinės pagalbos teikimo nukentėjusiesiems institutą, numatyti būtiną nukentėjusiojo atstovo dalyvavimą bylos ikiteisminio tyrimo ir teismo nagrinėjimo stadijose, išplėsti nukentėjusiųjų teises ir teises galimybes skusti ikiteisminio tyrimo institucijų ir teismo sprendimus, užtikrinti konfidencialumą informacijos apie asmenų, esančių nukentėjusiais baudžiamojoje byloje, privatų gyvenimą. Tyrimo išvadose taip pat akcentuojama būtinybė ypatingą dėmesį skirti nuo nusikaltimų nukentėjusių vaikų ir moterų teisių apsaugai, taip pat – nuo priverstinės prostitucijos ir kitų komercinio seksualinio išnaudojimo formų nukentėjusių asmenų teisių apsaugai.

Publikuota: Nusikaltimų aukų socialinė situacija ir teisinė apsauga Lietuvoje. Vilnius, Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras, 1999.